

Δημήτρης Κονταργύρης

Χειρόγραφες Σημειώσεις

Περιεχόμενα

1. Ταυτότητα του γραφείου.
Σύντομη περιγραφή της σχέσης του γραφείου με τους Αρχιτεκτονικούς Διαγωνισμούς.
2. Η συγκρότηση και λειτουργία του γραφείου.
3. Πώς εξηγείται το υψηλό ποσοστό επιτυχίας στους Αρχιτεκτονικούς Διαγωνισμούς.
4. Διαβλητοί ή όχι οι Αρχιτεκτονικοί Διαγωνισμοί;
5. Συμβάντα.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

Το γραφείο ξεκίνησε το 1957 (αμέσως μετά την αποφοίτησή μας) με τα εξής μέλη:

- Νίκος Δεσύλλας
- Δημήτρης Κονταργύρης
- Αντώνης Λαμπάκης
- Παύλος Λουκάκης

Σε διάστημα 34 ετών (1957-1991) πήρε μέρος σε περισσότερους από 40 Αρχιτεκτονικούς Διαγωνισμούς (με 1 έως 3 λύσεις) και έτυχε 35 διακρίσεων, μεταξύ των οποίων 15 πρώτα βραβεία.

Το γραφείο έπαυσε να λειτουργεί το 2005.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥΣ

Η απροσδόκητη επιτυχία μας στον Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό για την Πολυτεχνική Σχολή του ΑΠΘ, όπου πήραμε το 1° βραβείο μόλις αποφοιτήσαμε από το Πολυτεχνείο (Ιούνιο '57 αποφοιτήσαμε, Οκτώβριο '57 πήραμε το βραβείο) υπήρξε καθοριστική για την περαιτέρω επαγγελματική πορεία μας.

Παρά την απογοήτευση και την πικρία μας για τον αποκλεισμό μας από την εκπόνηση της μελέτης του έργου, αποφασίσαμε χωρίς πολλή σκέψη, δύο πράγματα:

- I. Να διαθέτουμε τον ελεύθερο χρόνο μας στη συμμετοχή μας σε όσο γινόταν περισσότερους διαγωνισμούς και
- II. Να μετέχουμε στους διαγωνισμούς συλλογικά με το επιτυχημένο σχήμα της τετραμελούς ομάδας.

Όπως είχαμε τη τύχη στην πενταετία 1958-63 να προκηρυχθούν περισσότεροι διαγωνισμοί παρά ποτέ μέχρι τότε, μας δόθηκε η ευκαιρία, στο πενταετές αυτό διάστημα, να λάβουμε μέρος σε 18 διαγωνισμούς με 1-3 λύσεις στον καθένα, με αποτέλεσμα μια πολύ καλή συγκομιδή 23 διακρίσεων (από 1° βραβείο έως επαίνους). Έτσι σε μερικούς διαγωνισμούς είχαμε 2 διακρίσεις, με την καλύτερη επίδοσή μας στον διαγωνισμό για την Φοιτητική εστία Θεσσαλονίκης όπου πήραμε 1° βραβείο, 2° βραβείο και έπαινο (στις 3 μελέτες με τις οποίες συμμετείχαμε).

Συνολικά σ' αυτό το διάστημα μαζέψαμε 8 πρώτα βραβεία 5 από τα οποία προχώρησαν σε μελέτες που μας ανατέθηκαν και που υλοποιήθηκαν με την κατασκευή των κτιρίων αυτών.

Έτσι βρεθήκαμε ξαφνικά να δουλεύουμε τις μελέτες 5 σημαντικών κτιριακών συγκροτημάτων (ΟΤΕ Καλλιθέας, Φοιτητική Εστία Αθήνας & Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Ακαδημία Λαρίσης και πολυκατοικίες ΑΟΟΑ).

Το γραφείο είχε σταθεί γερά στα πόδια του και οι αρχικές μας επιλογές (να δουλεύουμε συλλογικά όσο περισσότερους διαγωνισμούς μπορούσαμε) είχαν απόλυτα δικαιωθεί.

Τα επόμενα 25 χρόνια η σχέση του γραφείου με τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς ήταν πιο χαλαρή, είτε γιατί δεν διαθέταμε πια πολύ ελεύθερο χρόνο, είτε γιατί οι προκυρησόμενοι διαγωνισμοί δεν είχαν πια την ίδια συχνότητα.

Εν πάση περιπτώσει στο διάστημα από το 1963 μέχρι το 1991 (38 χρόνια) πρέπει να λάβαμε μέρος σε 20 περίπου διαγωνισμούς, όπου τύχαμε 12 διακρίσεων από τις οποίες οι 7 ήταν 1^ο βραβεία. Τα 5 από αυτά προχώρησαν σε μελέτες που μας ανατέθηκαν από τις οποίες οι 3 προχώρησαν στη κατασκευή των κτιρίων.

Οι τελευταίες καλές επιδόσεις μας στο παραπάνω διάστημα ήταν σε 3 Πανελλήνιους Αρχιτεκτονικούς Διαγωνισμούς όπου διακριθήκαμε με 1^ο βραβείο:

- Το συγκρότημα του ΚΑΤΕΕ (ΤΕΙ) Χαλκίδας (1978)
- Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο Πατρών (1982) και
- Το Τυπογραφείο και Βιβλιοστάσιο της Βουλής (1984)

Το πρώτο έργο προχώρησε σε μελέτη και κατασκευή και το τελευταίο μόνο σε μελέτη (μέχρι στιγμής). Η αυλαία των διαγωνισμών έκλεισε με την διάκριση του γραφείου (1^ο βραβείο και ανάθεση) στον κλειστό διαγωνισμό για το κτίριο του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών στην Πανεπιστημιούπολη Πατρών, όπου από την αρχική τετραμελή ομάδα είχα μείνει πια μόνος μου (1991).

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

Μετά την επιτυχία μας στον διαγωνισμό για την Πολυτεχνική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το γραφείο συνέχισε την δραστηριότητά του με συμμετοχές σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και με την εκπόνηση των σημαντικών μελετών που προέκυψαν, σε ένα καθεστώς απόλυτης συλλογικότητας (κολλεκτίβας- κοινές δουλειές, κοινά έξοδα, κοινά έσοδα, κοινή προβολή). Συγκεκριμένα παίρναμε κάθε μήνα ένα είδος μισθού (ίδιο για όλους) και το υπόλοιπο έμενε στο κοινό ταμείο για να δημιουργηθεί κεφάλαιο για τα έξοδα του γραφείου. Κάθε εξάμηνο ή κάθε χρόνο –αν θυμάμαι καλά- γινόταν η διανομή των κερδών (ένα είδος μερίσματος).

Πέραν όμως από αυτό υπήρχε και μια στενή –σχεδόν αποκλειστική- σχέση στις κοινωνικές μας δραστηριότητες και ένα είδος αμοιβαίας κριτικής για ενέργειές μας σε κοινωνικό επίπεδο, ακόμη και σε επίπεδο προσωπικών σχέσεων, που δεν θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εύρυθμη λειτουργία του γραφείου ‘σταλινική περίοδος’.

Εδώ θα αναφέρω ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα της περιόδου αυτής: το 1965 έφυγα για 4 μήνες στο Παρίσι με υποτροφία της Γαλλικής κυβέρνησης για ένα stage σχετικά με την προκατασκευασμένη δόμηση. Επειδή τα 4 προηγούμενα χρόνια (1961-1964) δεν είχα κάνει καθόλου διακοπές, το γραφείο με είχε πιστώσει με 4 μισθούς (έναν για κάθε χρόνο). Έτσι το διάστημα που βρισκόμουν στο Παρίσι έπαιρνα από το γραφείο τον μισθό μου, κάθε μήνα, παρά το γεγονός ότι δεν εργαζόμουν σε αυτό. Η «κολλεκτίβα» -ευτυχώς για μένα- άντεχε ακόμη.

Τα επόμενα όμως 5 χρόνια που διευρύνθηκε πολύ ο κύκλος των εργασιών του γραφείου, το καθεστώς αυτό άρχισε να παρουσιάζει τις αδυναμίες του: χαλάρωση της απόδοσης, διάχυση των ευθυνών, διόγκωση των εξόδων λειτουργίας, αμοιβαία παράπονα κλπ. Έτσι γύρω στο 1970 έγινε και η πρώτη αναθεώρηση του καθεστώτος της «κολλεκτίβας» (ο πρώτος ρεβιζιονισμός). Συγκεκριμένα κάθε δουλειά απέκτησε τον υπεύθυνο μελετητή της, που είχε την πρώτη και τη τελευταία λέξη στην επεξεργασία και την πρόοδο της, χωρίς όμως να λείπει το στοιχείο της συλλογικής συμβουλευτικής κριτικής. Ο υπεύθυνος κάθε δουλειάς κρατούσε το 10%-20% των κερδών και έδινε τα υπόλοιπα στο κοινό ταμείο.

Μετά από μερικά χρόνια, για να υπάρξει ακόμη πιο σφιχτή σχέση του καθενός μας με την εργασία για την οποία ήταν υπεύθυνος και για να καθιερωθεί ένα κίνητρο για τον περιορισμό του ποσοστού των εξόδων της κάθε εργασίας, το καθεστώς

συνεργασίας αναθεωρήθηκε για δεύτερη και τελευταία φορά. Συγκεκριμένα ο υπεύθυνος κάθε εργασίας έδινε το 10-15% της ακαθάριστης αμοιβής κάθε δουλειάς στο γραφείο και κρατούσε τα υπόλοιπα. Έτσι τα έξοδα της δουλειάς τον αφορούσαν προσωπικά (ακόμη και η τυχόν ζημία μιας δουλειάς).

Με τη φάση αυτή είναι φανερό ότι οι δεσμοί της συλλογικότητας χαλάρωσαν σημαντικά. Χαλάρωσαν όμως και πραγματικά γιατί ο Παύλος Λουκάκης στράφηκε στην Πολεοδομία και έφυγε στη Γερμανία (μεσούσης της Χούντας) και περίπου το ίδιο διάστημα ο Νίκος Δεσσύλλας απορροφήθηκε από τον συνδικαλισμό (Πρόεδρος του ΣΑΔΑΣ και μετά του ΤΕΕ).

Έτσι η μεταπολίτευση βρήκε το γραφείο με 2 μόνο ενεργούς συνεργάτες, τον Αντώνη Λαμπάκη και εμένα. Το 1990 χάσαμε μετά από οξύ καρδιακό επεισόδιο τον Λαμπάκη και έμεινα ο εξής ένας μέχρι το 2005, που το γραφείο έπαψε να λειτουργεί.

Στο τελευταίο αυτό διάστημα της επαγγελματικής μοναξιάς μου είχα πολύτιμους συνεργάτες την Αγγελική Σταματοπούλου, το Νίκο Σχολίδη και τον Κώστα Κουρουσόπουλο.

ΠΩΣ ΕΞΗΓΕΙΤΑΙ ΤΟ ΥΨΗΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΜΑΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥΣ

Όπως όλοι οι συνάδελφοι μου έτσι και εμείς είχαμε την εντύπωση ότι οι επιτυχίες μας στους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς οφείλονταν κυρίως στη λειτουργική αρτιότητα και στις γενικές συνθετικές αρετές των λύσεων που προτείναμε.

Χωρίς να αρνηθώ ότι οι παραπάνω παράγοντες παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην συγκριτική αξιολόγηση των λύσεων, πρέπει να ομολογήσω ότι, όταν λειτούργησα σαν κριτής διαγωνισμού (και όχι σαν διαγωνιζόμενος), διαπίστωσα ότι ένας άλλος παράγοντας που δεν περνούσε από το μυαλό μου έπαιξε έναν εξίσου σημαντικό – αν μη σημαντικότερο ρόλο, για την αναρρίχηση μιας λύσης στην κορυφή των διακρίσεων. Ήταν ο παράγοντας της ανυπαρξίας λειτουργικών σφαλμάτων ή αδυναμιών, ή έστω ο συγκριτικά μικρότερος αριθμός σφαλμάτων σε σχέση με τις άλλες λύσεις.

Μετείχα σαν κριτής σε 3 αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς

- Στο κτίριο των γραφείων του ΟΛΠ (1971 ή 1972)
- Στο συγκρότημα των πολυκατοικιών του ΤΕΕ στο Καστρί (1973-74)
- Στο κτίριο των Γενικών Αρχείων του κράτους στο Ψυχικό (1976-77)

Και στις 3 περιπτώσεις νομίζω ότι υπήρχαν προτάσεις πιο ενδιαφέρουσες συνθετικά (μορφολογικά, ογκολογικά κλπ) από τις λύσεις που πήραν το 1^ο βραβείο. Θυμάμαι πχ ότι στα Αρχεία του κράτους υπήρχε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και ωραία λύση η οποία όμως παρουσίαζε το σφάλμα της ασαφούς προβολής της Κεντρικής Εισόδου, ένα σοβαρό μειονέκτημα που για να διορθωθεί θα υποβάθμιζε όλο το ποιοτικό επίπεδο της λύσης. Έτσι ενώ εκ πρώτης όψεως θα άξιζε να πάρει το 1^ο βραβείο, στο τέλος περιορίστηκε σε έναν έπαινο.

Στον διαγωνισμό για τις πολυκατοικίες των μηχανικών στο Καστρί, θυμάμαι ότι είχαμε επισημάνει μια πολύ ωραία πρόταση του Τομπάζη (που δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από τον πενταψήφιο αριθμό, λόγω του πολύ προσωπικού χαρακτήρα της δουλειάς του). Δεν μπορώ να θυμηθώ ποιο σφάλμα ή ποιά σημαντική λειτουργική αδυναμία του στέρησε το 1^ο βραβείο. Ξέρω όμως ότι την βασική συνθετική και οικοδομική άποψη της λύσης εκείνης, χρησιμοποίησε μεταγενέστερα σε 2 πολύ επιτυχημένα συγκροτήματα πολυώροφων κατοικιών ένα στο ΚΑΤ και ένα στο Χαλάνδρι.

Πού όμως οφειλόταν η ελαχιστοποίηση των σφαλμάτων στις συμμετοχές στους διαγωνισμούς; μα στον μηχανισμό της πιο σκληρής συλλογικής κριτικής κατά τη

διάρκεια της σύνθεσης των λύσεων. Ήταν μια διαδικασία επίπονη (πολλές φορές εις βάρος της αισθητικής κυρίως ποιότητας των λύσεων) αλλά αποτελεσματική όσον αφορά την διαδικασία της διάκρισης των προτάσεων μας σε 1^ο βραβείο. Η διαδικασία αυτή είχε και το πικρό αντίτιμό της την έλλειψη αναγνωρίσιμου προσωπικού χαρακτήρα στα έργα μας.

Ο μηχανισμός της σκληρής συλλογικής κριτικής έγινε κομμάτι της συνθετικής διαδικασίας, ακόμη και όταν έμεινα μόνος (σαν αυστηρή αυτοκριτική). Έτσι όταν έλαβα μέρος στον κλειστό διαγωνισμό (με προσκλήσεις) για το κτίριο του ΙΤΥ στο Πανεπιστήμιο Πατρών (1991) θυμάμαι ότι άλλαξα 4 φορές τη λύση μου πριν καταλήξω. Αυτό είχε σαν ευεργετικό αποτέλεσμα την τιμητική επιλογή της λύσης μου, μεταξύ των 5 προσκληθέντων. Και λέω τιμητική γιατί είχα να ανταγωνισθώ γραφεία εξαιρετικών συναδέλφων.

Συμπέρασμα: περισσότερες πιθανότητες να αναρριχηθούν στο 1^ο βραβείο δεν έχουν οι λύσεις με τις πιο πολλές αρετές αλλά εκείνες με τα λιγότερα λάθη.

ΔΙΑΒΛΗΤΟΙ Η ΟΧΙ ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ;

Δυστυχώς στην Ελλάδα είναι συνηθέστατο το φαινόμενο κάθε φορά που κάποιος συνάδελφος δεν πάρει το 1^ο βραβείο (ιδίως αν πάρει το 2^ο) να συμπεραίνει και να υποστηρίζει επίμονα ότι οι διαγωνισμοί είναι στημένοι. Την εκτίμηση αυτή βεβαίως τη ξεχνάει σε άλλο διαγωνισμό αν τύχει να πάρει το 1^ο βραβείο.

Η στενή σχέση που είχαμε με τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς (και σαν διαγωνιζόμενοι και σαν κριτές) μου δίνει νομίζω το δικαίωμα να καταθέσω τις εκτιμήσεις μου σχετικά με το θέμα αυτό.

α) Η εμπειρία μας σαν διαγωνιζόμενοι

Παρόλο που η άποψη μου μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι επηρεασμένη από τις διακρίσεις μας στους διαγωνισμούς νομίζω ότι τα επιχειρήματα που θα παραθέσω, για να υποστηρίξω το αδιάβλητο των διαγωνισμών, δεν στερούνται λογικής βάσης.

1. Αν θεωρηθεί ότι οι διαγωνισμοί είναι 'στημένοι' για να εξυπηρετήσουν ορισμένα (μάλλον ισχυρά) συμφέροντα τότε πώς εξηγείται ότι το γραφείο μας –ένα γραφείο νέων αρχιτεκτόνων που δεν αποτελούσε αρχιτεκτονικό κατεστημένο- στο διάστημα μιας 5ετίας (1957-1961) έλαβε μέρος σε 13 διαγωνισμούς και πήρε 8 πρώτα βραβεία και 5 δεύτερα. Εκφράζαμε μήπως τα συμφέροντα τόσων πολλών φορέων ή είχαμε ισχυρές διασυνδέσεις με όλους αυτούς τους διαφορετικούς φορείς (ΑΠΘ, ΟΤΕ, ΥΠ. Παιδείας, ΣΕΚ, Δήμος Ρεθύμνου κλπ)
2. Αν οι διαγωνισμοί ήταν στημένοι, πόσο ανόητοι θα έπρεπε να είναι οι «μιλημένοι» κριτές ώστε να δίνουν στο ίδιο γραφείο (με το οποίο υποτίθεται ήταν διαπλεκόμενοι) 2 ή 3 βραβεία στον ίδιο διαγωνισμό; πχ στην φοιτητική εστία Θεσ/κης (1961) μετείχαμε με 3 λύσεις και πήραμε 1^ο και 2^ο βραβείο και έπαινο. Εάν η υποτιθέμενη οργανωμένη ομάδα κριτών ήθελε να διοχετεύσει σε εμάς το 1^ο βραβείο (για να εκπονήσουμε την μελέτη του έργου) τι λόγο θα είχε να εκτεθεί ανεπανόρθωτα απονέμοντάς μας –προκλητικά- και άλλες 2 διακρίσεις;
3. Αν ο διαγωνισμός για την Πολυτεχνική σχολή του ΑΠΘ (1957) ήταν στημένος πώς εξηγείται ότι πήραμε το 1^ο βραβείο, ενώ το Πανεπιστήμιο ήθελε να δώσει τη μελέτη στην ομάδα του 2^{ου} βραβείου, στην οποία και τελικά την ανέθεσε;
4. Αναφέρω και ένα χαρακτηριστικό σχετικό συμβάν. Το 1960 λάβαμε μέρος στον διαγωνισμό για την Φοιτητική Εστία Αθηνών στην οδό

Πατησίων. Λάβαμε μέρος με 3 λύσεις. Τότε δούλευα τα πρωινά στο γραφείο του καθηγητού μου Κυπριανού Μπίρη. Λίγο πριν αρχίσει η κρίση του διαγωνισμού μάθαμε ότι ο Μπίρης θα ήταν μέλος της κριτικής επιτροπής. Τα χάσαμε. Δεν ξέραμε τι να κάνουμε. Εν τέλει με βαριά καρδιά, πριν αρχίσει η κρίση του είπα πως μετείχαμε στον διαγωνισμό. Ο Μπίρης δυσαρεστήθηκε γιατί βρέθηκε σε δύσκολη θέση και ζήτησε από τα άλλα μέλη της κριτικής επιτροπής να εξαιρεθεί. Η επιτροπή δεν δέχτηκε. Η κρίση έγινε και πήραμε 1^ο και 3^ο βραβείο. Ο Μπίρης ήταν απαρηγόρητος γιατί εν τέλει φοβόταν ότι θα γινόταν στόχος σχολίων. Δεν θυμάμαι να έγινε, ίσως γιατί η διπλή βράβευση αναιρούσε την άποψη ότι γνώριζε τις λύσεις μας και μας ευνόησε.

Η απόκρυψη της ταυτότητας των διαγωνιζόμενων πίσω από τον 5ψήφιο αριθμό παίζει σημαντικό ρόλο σε τέτοιες περιπτώσεις.

Βεβαίως ο αριθμός κάλυψης του διαγωνιζόμενου παίζει κυρίως αμυντικό ρόλο έτσι ώστε οι διαγωνιζόμενοι να μη μπορούν να υποστούν ζημία από κάποιον κριτή που θα είχε (εκ των προτέρων και για προσωπικούς λόγους) αρνητικές διαθέσεις απέναντί τους.

Υπάρχει βέβαια και μια περίπτωση που αναπότρεπτα ακυρώνεται η ανωνυμία. Είναι η περίπτωση των αρχιτεκτόνων με αναγνωρίσιμο δείγμα γραφής, λόγω του πολύ προσωπικού μορφολογικού ύφους. Τέτοιες περιπτώσεις είναι πχ η δουλειά του Τομπάζη και ζεύγους Αντωνακάκη.

β) Η εμπειρία σαν κριτές

Συμμετείχα σαν κριτής σε 3 αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς

- Στο κτίριο των γραφείων του ΟΛΠ (1971 ή 1972)
- Στο συγκρότημα των πολυκατοικιών του ΤΕΕ στο Καστρί (1973-74)
- Στο κτίριο των Γενικών Αρχείων του κράτους (1976 ή 1977)

Σε κανέναν από αυτούς τους διαγωνισμούς δεν πιέστηκα να ευνοήσω κάποια λύση, ούτε διαισθάνθηκα την ύπαρξη μιας οργανωμένης ομάδας κριτών μεταξύ των μελών της επιτροπής. Η παρουσία άλλωστε υψηλού κύρους και ήθους συναδέλφων στην επιτροπή (Άγγελος Σιάγας στον πρώτο, Αχιλλέας Σπανός στον δεύτερο και Διονύσης Ζήβας στον τρίτο διαγωνισμό) ήταν από μόνη της μια εγγύηση αντικειμενικότητας στην κρίση.

Είναι πάντως παράδοξο ότι δεν υπέστημεν πίεση άνωθεν, αν ληφθεί υπόψη ότι οι 2 πρώτοι διαγωνισμοί γίνανε μεσούσης της χούντας, στον δε πρώτο (ΟΛΠ) πρόεδρος της επιτροπής ήταν ο ταξίαρχος Καραγιάννης, του στενού κύκλου της χουντικής ηγεσίας, ο οποίος από την πρώτη στιγμή μας δήλωσε ότι θα προσυπογράψει την απόφαση στην οποία θα καταλήγαμε, όπως και πράγματι έκανε.

Είναι αξιοσημείωτο και αξιοπερίεργο ότι την σκοτεινή εκείνη περίοδο της χούντας, που δεν δίστασε να παραβιάσει την νομιμότητα σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής, ο θεσμός των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών όχι μόνο δεν ευτελίστηκε, αλλά απέκτησε και το καλύτερο – μέχρι τότε- σχετικό ρυθμιστικό Διάταγμα (νομίζω τη περίοδο Μαρκεζίνη).

Το γεγονός αυτό το επισημαίνω για να τονίσω το ηθικό κύρος του θεσμού των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών (ακόμη και σε καθεστώς πολιτικής ανωμαλίας) ένα κύρος που θα έπρεπε να διστάζουμε να το διαβάλλουμε με τις εύκολες εικασίες περί διαβλητότητας των διαγωνισμών.

ΣΥΜΒΑΝΤΑ

1. Το 1978 πήραμε το βραβείο για το συγκρότημα ΚΑΤΕΕ (ΤΕΙ) Χαλκίδας και εν συνεχεία εκπονήσαμε τη μελέτη.

Το συγκρότημα επρόκειτο να κτισθεί στα Βασιλικά Ευβοίας, νοτίως της Χαλκίδας σε ένα απόλυτα επίπεδο οικόπεδο (πιάτο). Το χρονικό διάστημα της επεξεργασίας της οριστικής μελέτης συνέπεσε με προεκλογική περίοδο. Ο τότε Υπουργός Παιδείας έτυχε να εκλέγεται στην Εύβοια και ο κύριος όγκος των ψηφοφόρων του ήταν στα Ψαχνά (βόρεια της Χαλκίδας) ενώ στα Βασιλικά πλειοψηφούσαν οι πολιτικοί του αντίπαλοι. Αποτέλεσμα: εν τάχη άλλαξε το διαθέσιμο οικόπεδο για την ανέγερση του συγκροτήματος και από το οριζόντιο επίπεδο χώρο του Βασιλικού, το συγκρότημα μεταφέρθηκε σε μια βραχώδη, λοφοειδή περιοχή έξω από τα ψαχνά, με όλες τις απαιτούμενες προσαρμογές της μελέτης. Δεν θυμάμαι αν ο εν λόγω Υπουργός εξελέγη εν τέλει βουλευτής - νομίζω πως όχι.

2. Καμία μελέτη του γραφείου μας δεν διάρκεσε όσο η μελέτη του συγκροτήματος του βιβλιοστασίου και τυπογραφείου της Βουλής στην Αμυγδαλέζα Αττικής, που εκπονήσαμε μετά από βράβειυσή μας στο σχετικό Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό το 1984. Η μελέτη εγκρίθηκε το 1996. Διήρκεσε δηλαδή 12 ολόκληρα χρόνια.

Αυτό συνέβη γιατί σε αυτή τη 12ετία έγιναν 5 φορές εκλογές, άλλαξε νομίζω 4 φορές ο Πρόεδρος της Βουλής και η αντίστοιχη κοινοβουλευτική Επιτροπή που ήταν αρμόδια για την προώθηση του έργου. Ήταν σα να αλλάζαμε κάθε φορά εργοδότη, που έπρεπε να ενημερωθεί από την αρχή.

Δεν μπορώ να μη προσθέσω ότι η κατασκευή του έργου 25 χρόνια μετά την έναρξη της μελέτης, πρόκειται μάλλον να αρχίσει οσονούπω.

Τίθεται λοιπόν σε παρόμοιες περιπτώσεις το ερώτημα κατά πόσο οι λύσεις (λειτουργικές και αισθητικές) που πρότεινε μια μελέτη το 1984 (και που συντέλεσαν τότε στη διάκρισή της) είναι σήμερα πια επίκαιρες και πόσο εύκολη και άδικη μπορεί να είναι με μια αρνητική κριτική εις βάρος του μελετητού του έργου.

3. Το 1972 ή 1973 (Χούντα) εμφανίστηκε στο γραφείο μας ένας ελληνοαμερικάνος συνάδελφος σαν εκπρόσωπος μιας ομάδας επιχειρηματιών στην Αμερική που θέλανε να κάνουν μια πολύ μεγάλη τουριστική επένδυση στη Ρόδο. Μας πρότεινε να εκπονήσουμε τη μελέτη, με τη διακριτική

παρακολούθησή του. Ήταν συγκεκριμένος, όντως διακριτικός και πολύ καλοπληρωτής.

Η μελέτη άλλαξε 3 ή 4 φορές, είτε γιατί άλλαζε το κτιριολογικό πρόγραμμα είτε γιατί άλλαζε το οικόπεδο. Και τα 2 οικόπεδα ήσαν στο Ν.Α. μέρος της Ρόδου, σε περιοχή παρθένα τότε και άγνωστη τουλάχιστον σε εμάς (η οποία μάλιστα δε μας φαινόταν να διακρίνεται για το ιδιαίτερο φυσικό κάλλος της).

Κατεβήκαμε επί τόπου 2 ή 3 φορές μαζί του.

Και οι 4 προμελέτες αμείφθηκαν όλες καλά και μπορώ να πω ότι αυτή ήταν η δουλειά με την καλύτερη σχέση αμοιβής ως προς την εργασία.

Επισημαίνω όμως 2 περιέργα συμβάντα στη διάρκεια της συνεργασίας:

- Στο τέλος του 1973, αν θυμάμαι καλά, όταν δεν υπήρχε ακόμα καμία υποψία για την τότε καλή πορεία της οικονομίας ο καλός μας συνεργάτης, μας πληροφόρησε εμπιστευτικά ότι είχε πληροφορίες ότι η οικονομία μας όδευε προς υπερθέρμανση και έπρεπε να προσέχουμε. Νομίσαμε ότι ήθελε να εντυπωσιάσει – γιατί η άποψη αυτή δεν διαφαινόταν πουθενά – όμως σε λίγους μήνες επαληθεύτηκε πλήρως και η φαινομενικά σταθερή οικονομία έγινε έντονα πληθωριστική.
- Το 2 συμβάν ήταν το εντυπωσιακότερο και καθοριστικό για την συνεργασία μας: μόλις κατέρρευσε η Χούντα (1974) ο καλός μας συνεργάτης εξαφανίστηκε. Τίποτα δε μας βγάζει από το μυαλό ότι το πιθανότερο είναι να λειτουργούσε σαν εξαιρετικά διακριτικός πράκτορας της CIA. Ακούσαμε το όνομα του μετά από 10 ή 15 χρόνια, αλλά δεν μπορέσαμε ποτέ να τον εντοπίσουμε για να τον ...ευχαριστήσουμε για την τόσο άνετη και απλόχερη συνεργασία του με το γραφείο μας.

4. Την πιο πικρή εμπειρία του γραφείου μας, την γευτήκαμε μαζί με την πιο απροσδόκητη επιτυχία του.

Ήταν και η άρνηση του Παν/μίου Θεσ/νίκης (πρύτανης: Ι. Κακριδής) να μας συμπεριλάβει στην εκπόνηση της μελέτης, την οποία ανέθεσε στο 2^ο βραβείο που είχαν πάρει 2 καθηγητές (1 της Αθήνας και 1 της Θεσ/κης) και ένας ακόμη αρχιτέκτων.

Πιστέψαμε τότε πως ένα Πνευματικό Ίδρυμα με επί κεφαλή ένα Γιάννη Κακριδή θα ήθελε να βοηθήσει νέους αρχιτέκτονες στην αρχή της καριέρας τους μετά από μια τέτοια εντυπωσιακή επιτυχία στο διαγωνισμό.

Για αυτό ζητήσαμε και είδαμε τον Γιάννη Κακριδή και του προτείναμε να συμμετάσχουμε στην εκπόνηση της μελέτης σε συνεργασία και υπό την καθοδήγηση των εγκρίτων συναδέλφων μας του 2^{ου} βραβείου.

Με πολύ κυνικό τρόπο μας χτύπησε προστατευτικά στον ώμο λέγοντάς μας «Ε καλά βρε παιδιά, θα βγάλει και άλλες δουλειές το Πανεπιστήμιο στο μέλλον».

Η πικρία μας έγινε μεγαλύτερη όταν 3 χρόνια μετά (όπου ακόμα θεωρούμαστε αντικειμενικά άπειροι αρχιτέκτονες) το Δ.Σ. του Βασιλικού τότε Ιδρύματος αποτελούμενο από ανθρώπους του αυλικού περιβάλλοντος (με κατά τεκμήριο αρτηριοσκληρωτικές και υπερσυντηρητικές απόψεις) μας ανέθεσε χωρίς κανένα ενδοιασμό και κανένα περιορισμό την εκπόνηση της Φοιτητικής Εστίας Αθηνών στην οδό Πατησίων, ενός από τα μεγαλύτερα τότε κτίρια της Αθήνας, μετά από την επιτυχία μας στον σχετικό Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό.

Είναι νομίζω αντιληπτό ότι η αναπότρεπτη σύγκριση των 2 περιπτώσεων μετέβαλε την πικρία μας σε οργή.